

DOHNÁNYI ERNŐ

A magyar szellemiség és ízlés egyetemességét nem lehet megosztani, sem részletkérdéssé tenni. Dohnányi Ernő alakja és jelentősége is ebben a tágasabb térben és időtlenebb miliőben mutatkozik meg nekünk: a magyar egyetemesség európai otthonosságú szellemeként, és olyan művészi, zenei mesterként, aki a klasszikussá vált európai zenei formák közegébe, nemes árnyalatként vonta be a magyar mentalitást és stílusjellegét. A zene magasztossága és zenéjének szépsége által erős és felbonthatatlan szálakat kötve ezzel az európai zene pompás szövetébe.

De nemcsak ez a zenetörténeti tett (és bővöletes zongorajátékának, lenyűgöző előadóművészetének szájhagyománya) az, ami kiváltja csodálatunkat. Nemcsak ez az önmagában is nagy életmű és művészi teljesítmény. Bár fölöttébb nagy mulasztás volt majd 50 évet hallgatni róla. Hanem az a példaszerű, következetes szellemi, emberi és művészi magatartás is, amely csupán az elmúlt években vált kellően ismertté a honi szellemi élet jelenében, és segít ahhoz, hogy Dohnányi alakja elfoglalja méltó helyét az egyetemes magyar kultúra történetében.

Előkelő az ő helye ott. Dohnányi fáradhatatlan munkása, szinte vezére, kovásza volt a századforduló magyar zenei megújulásának. Ma kevesen tudnak erről. Mi ezen idők Kodályát és Bartókját tiszteljük, ők mindketten Dohnányit tisztelték; a náluk idősebb zseniális muzsikust, a kerékmozdítót, a segítőt, a Szellemet, aki egész lényével szolgálta ezt. A rendkívüli tehetségű, szépséget osztó szellemi ember *felsőbbrendűségét*, a mind silányabb kor történelmi iszapbirkózásában. Őt követték először, s ő ebben a minőségben és tartásban mindig is állhatatos maradt. Olykor a hűség is mártíromság. Számkivetésnek hívják. Ezzel volt tele a XX. század, s ezt a sorsot vállalta maga is a II. világháború véget nem érő örületében. New Yorkban halt meg 1960. február 9-én.

Élete és művészete egy a fogyatkozó példák között, melyeknek ott kellene és ott kell majd állniok hanyatlással dacoló legújabb kori Iskoláink példátlanul vak ablakaiban. Mert lassan mindent újra kell építeni. És mindent és mindenkit számba kell venni, hogy az épület álljon, és legyenek ablakai.

Nem csupán emlékezünk rá tehát ez ünnepi alkalommal, de meg is idézzük. Nagy szükségünk van az ő fényt vető, tágasságot sugalló szellemére.

(Elhangzott a Magyar Művészetért Díj átadásakor 2004. decemberében.)